

Sygn. akt I ACa 1620/15

I ACz 2171/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Dariusz Limiera

Sędziowie: SSA Dorota Ochalska - Gola (spr.)

del. SSO Jacek Świerczyński

Protokolant: stażysta Weronika Skalska

po rozpoznaniu w dniu 18 maja 2016 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł.**

przeciwko **S. L.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 28 września 2015 r. sygn. akt I C 92/14

oraz zażalenia strony powodowej na postanowienie zawarte w punkcie 2. tego wyroku

1. **oddala apelację pozwanego;**

2. **oddala zażalenie strony powodowej;**

3. **zasądza od S. L. na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. kwotę 5400**

(pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;

4. **przyznaje i nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego w Ł. na rzecz adwokata A. D. z Kancelarii Adwokackiej w Ł. kwotę (...) (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa) złotych brutto, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

Sygn. akt I ACa 1620/15, I ACz 2171/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 28 września 2015 r. Sąd Okręgowy w Łodzi, w sprawie z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł. przeciwko S. L. o zapłatę, zasądził od pozwanego na rzecz strony powodowej kwotę 578.312,28 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 31 marca 2015 r. do dnia zapłaty, zastrzegając pozwanemu prawo do powoływania się w toku egzekucji na ograniczenie odpowiedzialności do nieruchomości położonej w G. gmina N., oznaczonej na mapie numerem 34 o powierzchni 1 ha 600 m², dla której Sąd Rejonowy w Łęczycy prowadzi księgę wieczystą o nr KW (...), nie obciążył pozwanego kosztami procesu oraz nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Łodzi na rzecz adwokata A. D. kwotę 4.428 zł tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu pozwanemu S. L..

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd pierwszej instancji oparł na następujących ustaleniach faktycznych, które Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za własne:

S. L. jest właścicielem nieruchomości położonej w miejscowości G. gmina N. oznaczonej na mapie numerem 34, dla której w Sądzie Rejonowym w Łęczycy prowadzona jest księga wieczysta (...). W dniu 16 lutego 2011 roku pozwany ustanowił w akcie notarialnym na rzecz powodowej Spółki hipotekę kaucyjną umowną do kwoty 800.000 złotych na zabezpieczenie kapitału pożyczki udzielonej przez powodową Spółkę w tym samym dniu D. W. i G. W. (1), odsetek, prowizji oraz innych kosztów i należności ubocznych od zawartej umowy, a także kosztów postępowania w przedmiocie dochodzenia roszczeń z tytułu zawartej umowy pożyczki.

Pożyczka, której zabezpieczeniem była hipoteka, została udzielona małżonkom W. przez (...) spółkę z o.o. w kwocie 400.000 złotych na okres 4 miesięcy, z oprocentowaniem 15,09 % w skali roku. Prowizja od udzielenia pożyczki wyniosła 17.600 złotych, a zabezpieczeniem pożyczki był weksel in blanco wraz z deklaracją wekslową oraz poręczenie rzeczowe S. L. w postaci ustanowienia hipoteki kaucyjnej do kwoty 800.000 złotych.

Na prośbę dłużników, którzy nie zdołali w terminie spłacić pożyczki, umowa pożyczki była przedłużana aneksami, odpowiednio najpierw do 30 września 2011 roku, a następnie do 31 stycznia 2012 roku. Dodatkowo dłużnicy tytułem dalszego zabezpieczenia ustanowili hipotekę do kwoty 600.000 złotych na nieruchomości stanowiącej ich własność, położonej w Ł. przy ul. (...). Nieruchomość ta była już uprzednio obciążona hipoteką kaucyjną na rzecz innego wierzyciela – banku. Na mocy oświadczenia z dnia 24 maja 2012 roku dłużnicy poddali się także notarialnie egzekucji. W dniu 10 lipca 2012 roku dłużnicy zawarli z wierzycielem porozumienie w sprawie zasad spłaty zobowiązania.

W dniu 18 stycznia 2013 roku pozwany został wezwany do spłaty kwoty 380.000 złotych wraz odsetki umownymi w wysokości 88.866,47 zł w terminie do dnia 31 stycznia 2013. W dniu 25 lipca 2013 roku powodowa spółka zawiadzała pozwanego do próby ugodowej.

Pozwany S. L. nie ujawnia objawów choroby psychicznej ani cech upośledzenia umysłowego, ujawnia natomiast objawy zaburzeń lękowo-depresyjnych. Ma stwierdzony umiarkowany stopień niepełnosprawności ze względu na chorobę układu krążenia i oddechowego, choroby oka i inne choroby, w orzeczeniu tym nie jest uwzględniona choroba psychiczna. W dniu 16 lutego 2011 roku - w dacie ustanowienia spornej hipoteki, pozwany mógł świadomie i swobodnie podejmować decyzje i wyrażać wolę. Podatność na sugestie, brak asertywności, to raczej cecha charakteru niż wynik choroby. Pozwany w związku z sytuacją w jakiej się znalazł, mógł czuć się zobowiązany wobec G. W. (1), która pomogła załatwić mu pobyt w szpitalu i z tego tytułu podszedł mało krytycznie do jej prośby o zabezpieczenie pożyczki. Nie wynikało to jednak z choroby psychicznej ani z innych zaburzeń, z powodu których był leczony. Okoliczność ta nie wyłączała świadomego ani swobodnego podjęcia decyzji i wyrażenia woli.

Wobec G. W. (1) toczy się przed Sądem Okręgowym w Łodzi postępowanie o sygn. akt I C 1464/13 z powództwa P. P. o zapłatę kwoty 204.000 złotych, tytułem pożyczki udzielonej w 2010 roku. Prawomocnym wyrokiem z dnia 22 grudnia 2012 roku G. W. (1) została uznana winną wprowadzenia w błąd pracownika banku (...) S.A., co do zamiaru spłaty pożyczki, która miała być udzielona jej zięciowi A. P. oraz przedstawienia fałszywego zaświadczenia o zatrudnieniu w firmie (...).

Pozwany kupił nieruchomość w G. w 2005 roku od Gminy za kwotę około 200.000 złotych, którą spłacał w ratach. Zamierzał tam zrobić gościniec weselny, jednak nie miał na to środków. Pozwany ma wykształcenie średnie elektromechanika. W zawodzie pracował przed wyjazdem do Wielkiej Brytanii, gdzie przebywał do 2010 roku, pracując jako kucharz i na polu golfowym, przy pracach fizycznych. Do Polski wrócił z uwagi na stan zdrowia. Miał usuwaną zaćmę z obu oczu, dowiedział się, że jest diabetykiem.

Jesienią 2010 roku pozwany poznał T. S. (1), który prowadził własny pensjonat, niedaleko dworku w G.. Firma (...) nosiła nazwę (...) i pomiędzy oboma panami zaczęły się rozmowy o stworzeniu z dwóch dworków kompleksu wypoczynkowego. Ponieważ w G. były problemy z ogrzewaniem, T. S. (1) zaproponował pozwanemu zamieszkanie w jego posiadłości na okres zimowy, co dla niego łączyło się z zyskiem w postaci braku konieczności zatrudnienia stróża. Pozwany zamieszkiwał u T. S. (1) w okresie od stycznia do marca 2011 roku. Tam poznał G. W. (1), która jest lekarzem, ale z T. S. (1) miała powiązania biznesowe. Za pośrednictwem G. W. (1), pozwanemu udało się załatwić miejsce w szpitalu w WAM w Ł.. W tymże szpitalu, gdzie G. W. pracowała, interesowała się ona również leczeniem pozwanego. W Szpitalu pozwany przebywał od 28 stycznia do 4 lutego 2011 roku. Wyniki badania powoda wyszły prawidłowe, jednakże zarządzono konsultację psychologa. Pozwany otrzymał również skierowanie do psychiatry i do tej pory pod opieką psychiatry pozostaje i na stałe zażywa leki.

Bezpośrednio po powrocie pozwanego ze szpitala (...) wspomniała, że razem z mężem D. W. potrzebują poręczenia, aby otrzymać pożyczkę 400.000 złotych na okres 3-ech miesięcy. Pozwany wówczas uważał, że G. W. (1) ma dobrą sytuację finansową. G. W. (1) pracowała jako lekarz oraz dodatkowo jako wykładowca w zakresie bakteriologii, natomiast jej mąż był znanym specjalistą z zakresu ortopedii.

Około 3 miesiące po ustanowieniu hipoteki, pozwany dowiedział się od G. J., który był zatrudniony u pana T. S. (1), że przyjeżdżają tam osoby powiązane z „(...) ośmiornicą” i że wszelkie interesy, które w tym dworku się odbywają nie są zgodne z prawem. Pozwany nie chciał mieć z takim towarzystwem nic wspólnego i dlatego w marcu 2011 roku zdecydował o wyprowadzce. Jednocześnie cały czas utrzymywał kontakt towarzyski z G. J. i od niego dowiedział się około połowy 2011 roku, że zarówno T. S. (1), jak i G. W. (1) mają wiele długów, że T. S. (1) nie uregulował pożyczek wobec G. J., a także wobec zaprzyjaźnionego księdza G. P., a inwestycja, o której wcześniej rozmawiano, której celem było stworzenie w G. sali bankietowej, okazała się niepowodzeniem.

Aktualnie pozwany utrzymuje się z oszczędności i pomocy ze strony rodziny. Jest zarejestrowany jako bezrobotny. Od 2012 roku nie szukał pracy, ponieważ cały czas źle się czuje. Pozwany zamieszkuje wspólnie z ojcem na nieruchomości stanowiącej własność jego siostry, która przebywa aktualnie w Wielkiej Brytanii. Nieruchomość w G. stoi pusta, budynek jest przeznaczony do remontu. W toku procesu pozwany uległ wypadkowi – uszkodził kręgosłup i jest w trakcie leczenia.

Sąd Okręgowy wskazał, że pozwany odpowiada jako dłużnik rzeczowy z tytułu hipoteki kaucyjnej umownej do kwoty 800.000 zł, ustanowionej w dniu 16 lutego 2011 roku na rzecz powodowej Spółki tytułem zabezpieczenia pożyczki udzielonej przez stronę powodową w dniu 16 lutego 2011 roku D. W. i G. W. (1). Wysokość dochodzonego pozwem roszczenia nie była przez pozwanego kwestionowana.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do podnoszonego przez pozwanego zarzutu braku świadomości oraz swobody przy podjęciu decyzji i wyrażeniu woli, Sąd pierwszej instancji podkreślił, że tego rodzaju okoliczności te nie zostały wykazane w toku procesu. Przeprowadzona w sprawie opinia biegłego sądowego lekarza psychiatry nie potwierdziła, by pozwany cierpiał na chorobę psychiczną lub tego rodzaju zaburzenia, które wyłączałyby świadome i swobodne powzięcie i wyrażenie przez niego woli w ramach dokonanej czynności prawnej. Stwierdzona podatność na sugestie jest cechą charakteru, a nie wynikiem choroby. Sąd Okręgowy podkreślił również, że sam pozwany w zeznaniach złożonych na rozprawie w dniu 14 września 2015 roku przyznał, iż rozumie, na czym polega hipoteka, jednak w 2011 roku o tym nie myślał i do tej pory tego nie może sobie wybaczyć. W konsekwencji brak jest podstaw dla uznania, że oświadczenie woli pozwanego o ustanowieniu hipoteki umownej kaucyjnej na rzecz powodowej Spółki dotknięte było wadą, o której mowa w art. 82 k.c.

Pozwany powoływał się również na błąd swojego oświadczenia woli, którego upatrywał w mylnym wyobrażeniu o zamiarze i możliwościach spłaty pożyczki przez pożyczkobiorców. Jak pozwany stwierdził, było dla niego nie do wyobrażenia, że skoro pożyczkobiorcy to lekarze i mają tyle pieniędzy, mogą kogoś oszukać.

W ocenie Sądu Okręgowego w przedmiotowej sprawie zwykły błąd zdefiniowany w art. 84 k.c. należy z góry wykluczyć, bowiem pozwany powołuje się nie na błąd co do treści czynności prawnej, ale na błąd w zakresie swojej strefy motywacyjnej, a mianowicie wskazuje na wywołane przez G. W. (1) fałszywe przekonanie, że czyni jej jedynie drobną, formalną przysługę, w rewanżu za załatwienie miejsca w szpitalu. Tymczasem z ustaleń faktycznych wynika, że w 2011 roku, kiedy dłużniczka prosiła pozwanego o przysługę w postaci ustanowienia hipoteki, miała już wiele długów, miała problem z legalnym otrzymaniem kredytu w banku, czego konsekwencją było oskarżenie jej, a później skazanie za usiłowanie wyłudzenia kredytu w Banku (...) S.A. Zdaniem Sądu Okręgowego można zatem przyjąć, że G. W. (1) namawiając pozwanego do ustanowienia w jej interesie hipoteki, świadomie działała celem skłonienia pozwanego do ustanowienia hipoteki i to działanie miało charakter podstępny. W tym stanie rzeczy oświadczenie pozwanego z dnia 16 lutego 2011 roku o ustanowieniu hipoteki umownej kaucyjnej może być uznane za dotknięte sankcją względnej nieważności z uwagi na podstęp zdefiniowany w art. 86 § 1 k.c. i pozwany miał prawo uchylić się od jego skutków, stosownie do artykułu 88 k.c. przez złożenie oświadczenia woli.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, do ustanowienia hipoteki kaucyjnej nie dochodzi w drodze umowy, a na skutek jednostronnej czynności prawnej. W takiej sytuacji oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli powinno być złożone podmiotowi bezpośrednio zainteresowanemu w skuteczności danej czynności prawnej, czyli w przedmiotowym stanie faktycznym (...) Spółce z o.o. w Ł.. Bezskuteczne były natomiast oświadczenia pozwanego o uchyleniu się od skutków prawnych wadliwego oświadczenia woli składane w rozmowach telefonicznych G. W. (1).

Sąd Okręgowy miał również na uwadze, że zgodnie z art. 88 § 2 k.c., termin na złożenie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych swego oświadczenia złożonego pod wpływem podstępny jest roczny, biegnie od dnia wykrycia błędu i ma charakter zawity. Oznacza to, że po upływie terminu zastrzeżonego w art. 88 § 2 k.c. uprawnienie wygasa.

W rozpatrywanej sprawie pozwany złożył oświadczenie pisemne w trybie art. 88 § 1 k.c. w dniu 25 maja 2015 roku i w treści tegoż oświadczenia powołał się na powzięcie informacji o okolicznościach uzasadniających przyjęcie podstępny po stronie G. W. (1) - w marcu 2015. Jednakże ta okoliczność nie została nawet potwierdzona w zeznaniach samego pozwanego, który podał, że już w 2011 roku miał wiedzę, iż dłużniczka nie spłaca pożyczki, ma innych wierzycieli, ma sprawę karną o wyłudzenie, pożyczka od znajomych kwotę 100.000 zł i toczą się przeciwko niej postępowania sądowe. Pozwany wskazał ponadto, że w 2013 r. po otrzymaniu wezwania do zapłaty od powodowej Spółki i konsultował swoją sytuację z prawnikiem, mając całą wiedzę o tym, jaką osobą jest pani G. W. (1). Należało zatem przyjąć, że już w 2012 roku, a najpóźniej w 2014 roku, prawo pozwanego do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli o ustanowieniu hipoteki wygasło. Oświadczenie pisemne z maja 2015 r. zostało złożone po upływie terminu zawitego z art. 88 § 2 k.c. i w związku z tym nie może wywołać żadnych skutków prawnych.

Sąd pierwszej instancji uznał także, że brak jest podstaw dla nieuwzględnienia upływu terminu zawitego na podstawie art. 5 k.c. W orzecznictwie i piśmiennictwie sama możliwość stosowania przepisu art. 5 k.c. do skutków upływu terminów zawitych jest dyskusyjna. Nadto nawet gdyby przyjąć, że w szczególnych okolicznościach powołany przepis mógłby mieć w takim wypadku zastosowanie, to trzeba pamiętać, że to nie powód czyni ze swego prawa użytek sprzeczny z jego społeczno - gospodarczym przeznaczeniem czy z zasadami współżycia społecznego, ale to pozwany przez ponad 3 lata pozostawał całkowicie bierny, pomimo, że jak twierdzi w 2013 roku nawet korzystał z porad prawnych. Pozwany, choć ma aktualnie problemy zdrowotne, jednakże przedmiotową nieruchomością zakupił celem prowadzenia na niej działalności gospodarczej w 2005 roku. Również wejście w relacje z T. S. (2) i G. W. (1), miało ze strony pozwanego motywacje biznesowe, ponieważ pozwany chciał, aby jego nowi znajomi, zainwestowali w stworzenie sali bankietowej. W ocenie Sądu Okręgowego, nie można zatem w oparciu o artykuł 5 k.c. wywodzić prawa pozwanego, które z jego niewiedzy i zaniechania wygasło. Sąd Okręgowy wskazał dodatkowo, że ewentualne zaspokojenie się przez powodową Spółkę z nieruchomości w G., nie pozbawi pozwanego miejsca zamieszkania.

Z powyższych względów, Sąd Okręgowy uznał żądanie pozwu za uzasadnione.

Sąd pierwszej instancji na podstawie art. 102 k.p.c., nie obciążył pozwanego kosztami procesu, uznając, że przemawia za tym aktualna sytuacja majątkowa i zdrowotna pozwanego, a nadto fakt, że odpowiada on w niniejszej sprawie, jako dłużnik jedynie rzeczowy.

Apelację od powyższego wyroku wniosła strona pozwana zaskarżając go w części dotyczącej pkt 1 i 3, zarzucając mu:

1) obrazę prawa materialnego - art. 84 k.c. w zw. z art. 86 § 1 w zw. z art. 88 k.c. polegającą na niesłusznym uznaniu, iż uchylenie się od jednostronnej czynności ustanowienia hipoteki wymaga formy pisemnej i jest ograniczone w czasie do jednego roku, poczynając od czasu wykrycia błędu;

2) obrazę art. 98 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, polegającą na zasądzeniu na rzecz pełnomocnika powoda zwrotu kosztów pomocy udzielonej z urzędu w kwocie 4.428 zł, podczas gdy wynagrodzeniem zgodnym z w/w przepisami powinna być kwota 8.856 zł.

W następstwie powyższych zarzutów skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa w całości, zmianę wysokości wynagrodzenia z urzędu za postępowanie przed Sądem pierwszej instancji na kwotę 8.856 zł oraz zasądzenie na rzecz pełnomocnika z urzędu nieuiszczonych kosztów udzielonej pomocy prawnej w postępowaniu apelacyjnym.

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 18 maja 2016 r. pełnomocnik pozwanego cofnął podniesiony w apelacji zarzut naruszenia przepisów prawa procesowego tj. art. 98 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Zażalenie na zawarte w punkcie 2 wyroku postanowienie w przedmiocie kosztów procesu wniosła strona powodowa, zaskarżając je w całości i zarzucając mu naruszenie prawa procesowego, mające wpływ na wynik sprawy, tj.:

1) przepisu art. 102 k.p.c. poprzez uznanie, iż aktualna sytuacja i majątkowa i zdrowotna pozwanego, a nadto fakt, że odpowiada on w sprawie jedynie jako dłużnik rzeczowy stanowią wypadki szczególne uzasadniające nie obciążenie pozwanego kosztami procesu;

2) przepisu art. 98 § 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i nie zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki zwrotu kosztów procesu, pomimo, iż pozwany przegrał proces w całości a jednocześnie nie zachodzą wypadki szczególne wskazane w art. 102 k.p.c.

W następstwie powyższych przepisów skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia zawartego w pkt 2 wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 11.000 zł tytułem kosztów procesu, w tym kwoty 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

W odpowiedzi na zażalenie pozwany wniósł o jego oddalenie i zasądzenie na rzecz pełnomocnika pozwanego nieuiszczonych kosztów pomocy udzielonej z urzędu w postępowaniu zażaleniowym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie.

Wywody apelacji i przywołany w niej zarzut obrazy przepisów prawa materialnego tj. art. 84 k.c. w zw. z art. 86 § 1 w zw. z art. 88 k.c. opierają się na założeniu, przyjętym także w rozważaniach Sądu pierwszej instancji, że do ustanowienia hipoteki kaucyjnej przez pozwanego na rzecz powodowej Spółki doszło w drodze jednostronnej czynności prawnej. Dodatkowo skarżący zdaje się prezentować pogląd, że oświadczenie pozwanego nie miało skonkretyzowanego adresata, z czego wyprowadza wniosek, iż przepis art. 88 k.c. i zastrzeżony w nim termin zawity dla uchylenia się od skutków oświadczenia woli złożonego pod wpływem podstępny nie ma w rozpatrywanej sprawie zastosowania.

Przedstawione stanowisko jest całkowicie wadliwe. Zgodnie z przepisem art. 245 § 1 k.c., z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, do ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego stosuje się odpowiednio przepisy o przeniesieniu własności. W myśl § 2 art. 245 k.c., forma aktu notarialnego jest potrzebna tylko dla oświadczenia właściciela, który prawo ustanawia. Do powstania hipoteki niezbędny jest także wpis w księdze wieczystej (art. 67 ustawy o księgach wieczystych i hipotece). Przepisy prawa cywilnego nie przewidują możliwości przeniesienia prawa własności inter vivos w drodze jednostronnej czynności prawnej bez określonego adresata. Tego rodzaju regulacji nie zawierają także przepisy powołanej ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 790). W konsekwencji do ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego w postaci hipoteki umownej może dojść wyłącznie w drodze umowy, a zatem dwustronnej czynności prawnej. Stosowną umowę zawiera właściciel obciążonej nieruchomości i nabywca prawa. Właściciel oświadcza swoją wolę obciążenia nieruchomości poprzez ustanowienie oznaczonego prawa rzeczowego, a jego kontrahent oświadcza wolę nabycia ustanowionego prawa. W świetle przepisu art. 245 § 2 k.c., jedynie oświadczenie właściciela, który prawo ustanawia, musi być złożone z zachowaniem formy aktu notarialnego. Umowa ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego może zatem składać się z oświadczeń woli złożonych w różnym czasie i w różnej formie. Nabywca prawa może nawet złożyć swoje oświadczenie woli przez czynności dorozumiane (art. 60 k.c.). W żadnym jednak razie nie można oświadczenia woli właściciela nieruchomości o ustanowieniu ograniczonego prawa rzeczowego traktować jako jednostronnej (wystarczającej) czynności prawnej (tak St. Rudnicki – Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Przepisy o postępowaniu w sprawach wieczysto księgowych. Komentarz, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2006, s. 228 – 229; E. Gniewek – Kodeks cywilny. Księga druga. Własność i inne prawa rzeczowe. Komentarz, Zakamycze 2001, teza 3 do art. 245 k.c.). W uzupełnieniu wypada zwrócić także uwagę na treść art. 33 zdanie pierwsze ustawy o księgach wieczystych i hipotece, na mocy którego oświadczenie woli właściciela nieruchomości o ustanowieniu na niej ograniczonego prawa rzeczowego uważa się za złożone nie tylko wtedy, gdy doszło do wiadomości nabywcy, lecz także gdy zostało złożone w przepisanej formie w sądzie rejonowym prowadzącym księgę wieczystą.

Przekładając powyższe rozważania na okoliczności rozpatrywanej sprawy należy przyjąć, że do ustanowienia na rzecz strony powodowej hipoteki kaucyjnej do kwoty 800.000 zł na nieruchomości stanowiącej własność pozwanego, w celu zabezpieczenia wierzytelności z tytułu umowy pożyczki zawartej przez (...) Spółkę z o.o. z G. W. (1) i D. W., doszło w drodze umowy, przy czym oświadczeniu S. L., złożonemu z zachowaniem formy aktu notarialnego w dniu 16 lutego 2011 r., odpowiadało oświadczenie strony powodowej wyrażające wolę nabycia ograniczonego prawa rzeczowego, zawarte w § 5 umowy pożyczki z tej samej daty. Z treści oświadczenia pozwanego o ustanowieniu hipoteki wynika jednoznacznie, że pozwany zapoznał się z treścią umowy pożyczki, w tym z oświadczeniem nabywcy ograniczonego prawa rzeczowego. Nie budzi wątpliwości, że wzajemne oświadczenie pozwanego także dotarło do kontrahenta umowy.

W tym stanie rzeczy wszelkie dywagacje apelującego dotyczące terminu dla uchylenia się od skutków dotkniętego wadą jednostronne oświadczenia woli pozostają bezprzedmiotowe dla rozstrzygnięcia sporu. Do ustanowienia hipoteki kaucyjnej na rzecz powodowej Spółki doszło bowiem w drodze umowy, co oznacza, że przepis art. 88 k.c. znajduje w rozpatrywanej sprawie zastosowanie. Wobec braku w tym zakresie jakichkolwiek zarzutów apelacji, jedynie dla porządku wypada zaznaczyć, iż na pełną aprobatę zasługują ustalenia i rozważania Sądu pierwszej instancji wskazujące, że w realiach sporu pozwany złożył oświadczenie z art. 88 § 1 k.c. po upływie terminu zawitego zastrzeżonego w § 2 powołanego przepisu.

Wobec cofnięcia przywołanego w apelacji zarzutu naruszenia prawa procesowego tj. art. 98 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz.461), nie ma potrzeby szczegółowego rozważania argumentacji przedstawionej przez pozwanego na jego poparcie. Tym niemniej wypada zaznaczyć, że zgodnie z § 4 ust. 2 powołanego rozporządzenia, w przypadku rozszerzenia żądania pozwu i zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłat, bierze się pod uwagę wartość zmienioną, poczynając od następnej instancji.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację pozwanego jako bezzasadną.

Przepis § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu znajduje również zastosowanie przy ocenie zasadności zażalenia strony powodowej wywiedzonego od postanowienia zawartego w punkcie 2 wyroku. Bez względu na ocenę innych wskazanych w zażaleniu uchybień, wadliwe pozostaje stanowisko powodowej Spółki co do wysokości żądanego wynagrodzenia pełnomocnika procesowego, które powinno być ustalone na podstawie § 2 ust. 1 i 2 w związku z § 6 pkt 6 powołanego rozporządzenia, a zatem od pierwotnej wartości przedmiotu sporu.

Zażalenie strony powodowej jest niezasadne także z innych względów.

Podkreślić należy, że art. 102 k.p.c., którego błędne zastosowanie zarzuca skarżący, przewiduje wyjątek od zasady odpowiedzialności strony przegrywającej sprawę za koszty procesu (art. 98 § 1 k.p.c.). Przepis ten stanowi, że w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów procesu albo nie obciążyć jej w ogóle kosztami. Ustalenie, czy w sprawie zachodzi „wypadek szczególnie uzasadniony” zależy od swobodnej oceny sądu. Ocena taka musi jednakże uwzględniać okoliczności, które mogą mieć wpływ na jej podjęcie (por. postanowienie SN II PZ 26/10, LEX 784924, postanowienie SN z 11.02.2011r., I CZ 38/10, LEX 738387, postanowienie SN z 11.03.2011r., II CZ 104/10, LEX 784918).

Powołany przepis nie konkretyzuje pojęcia „wypadków szczególnie uzasadnionych”, zatem ich kwalifikacja zawsze należy do sądu. Ustalenie, czy w okolicznościach konkretnej sprawy zachodzą „wypadki szczególnie uzasadnione”, ustawodawca pozostawia swobodnej ocenie sądu, a sposób korzystania z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu orzekającego i to do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który uzasadnia odstępnie od generalnej zasady (art. 98 § 1 k.p.c.) obciążenia kosztami procesu strony przegrywającej spór. W konsekwencji ingerencja w to uprawnienie, w ramach rozpoznawania środka zaskarżenia od rozstrzygnięcia o kosztach procesu, następuje jedynie w sytuacji stwierdzenia, że dokonana ocena jest dowolna, oczywiście pozbawiona uzasadnionych podstaw (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 lutego 2011 r., I UZ 170/10, LEX nr 1391154; podobnie postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 3 września 2013 r. III AUa 60/13 - LEX 1430764).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w okolicznościach niniejszej sprawy zastosowanie art. 102 k.p.c. było uzasadnione, a zaskarżonemu rozstrzygnięciu nie sposób przypisać przymiotu dowolności czy rażącego naruszenia zasady słuszności, która leży u podstaw wskazanej normy prawnej. Powołane w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia dane dotyczące sytuacji materialnej pozwanego oraz jego stanu zdrowia, a także okoliczności, w jakich doszło do ustanowienia zabezpieczenia cudzego długu, które w subiektywnym odczuciu pozwanego mogły tłumaczyć jego stanowisko procesowe, uzasadniają ocenę, że w rozpatrywanej sprawie zachodził szczególnie uzasadniony wypadek.

Z tych przyczyn zażalenie strony powodowej podlegało oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. obciążając nimi pozwanego jako stronę przegrywającą. Na koszty te złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika powoda w kwocie 5.400

zł , ustalone na podstawie § 2 ust. 1 i 2 w związku z § 6 pkt 7, § 4 ust. 2 i § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw dla zastosowania przepisu art. 102 k.p.c. na etapie postępowania odwoławczego. Strona przegrywająca proces przed Sądem pierwszej instancji, decydując się na wniesienie apelacji, musi liczyć się z możliwością jej oddalenia i koniecznością zwrotu przeciwnikowi kosztów poniesionych w postępowaniu apelacyjnym. W judykaturze przyjmuje się, że przekonanie strony o zasadności zajmowanego stanowiska, które może przemawiać za nieobciążaniem jej kosztami przegranego procesu przed Sądem pierwszej instancji, przestaje być aktualne w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 2012 r. w sprawie III CZ 13/12, LEX nr 1164738, w postanowieniu z dnia 15 czerwca 2011 r. w sprawie V CZ 24/11, LEX nr 898277).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu w postępowaniu apelacyjnym Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie § 2 w związku z § 6 pkt 7, § 4 ust. 2 , § 13 ust. 1 pkt 2 i § 19 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.